

Korunk Galéria

Szombat délben fél egy órakor Vásárhelyi Antal grafikáiból nyílik kiállítás a Korunk szerkesztőségében. A megnyitón Aradi József bevezetője után Hadházi Zsuzsa olvas fel verseiből, majd a Bodzafa együttes (Székely Levente, Papp István, Kostyák Alpár és Porzsolt Antal) mezőségi tánczenét ad elő. (Igazság 1978/195. 2. – 1978. augusztus 18., péntek)

Közös zene, közös éneklés, közös tánc

Vannak, akik divatnak tartják és nem jósolnak jövőt a táncházaknak. De ez csak felületes megítélés. Személyesen vittem a kolozsvári táncházba olyan fiatalokat, akiknek a népzenehez „semmi közük” sem volt, (zenei anyanyelvük az iskolában tanult nép- és gyermekdalokból állott), mégis az eredeti népzene és népi tánc anynyira megragadta őket, hogy törzstagok lettek. Ösztönösen megéreztek azt a kohéziós erőt, amellyel a közös zene, közös éneklés, közös tánc évezredek át összetartotta az embereket.

Hogy is kezdődött?

1977 februárjában megalakult országunkban az első olyan hangszeres népzene-együttes, amely kizárólag a népzene ősi rétegét műveli: a Bodzafa, hm! Ez követte sorban a Barozda, az Ördögszekér, a Venyige megalakulása, majd a Harmat folkegyüttes műfajváltó lépése: áttérése az eredeti népzene tolmácsolására.

A dallamanyagot a falusi cigány- és parasztnépzészektől gyűjtik és kizárólag fül után tanulják meg. Ezt nem kottaismeret hiánya miatt teszik, ugyanis az együttestagok többségben hivatásos zenészek – zenelíceumi tanulók, zeneművészeti főiskolai hallgatók, zenetanárok –, hanem arra törekszenek, hogy az *eredeti stílust* minél jobban megközelítsék. Ezt viszont nagyon nehéz, sőt talán lehetetlen elérni akkor, ha kottából tanulnak. Zenei adottságaik folytán a hallás utáni elsajátítás nem okoz különösebb gondot.

Az együttesek táncházban muzsikálnak Kolozsváron, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen, és céljuk a *még élő*, eredeti népzene és népi tánc népszerűsítése, megismertetése, és megszerettetése a városi fiatalokkal.

Hogy milyen méreteket öltött ez a mozgalom, azt bizonyítja (táncházainkon kívül) a Televízió Kaláka műsorára egyre nagyobb számban megjelenő – hívott és hívatlan – fiatalok száma.

Tulajonképpen mi is a táncház és ki szervezi?

A falusi táncházakat, táncmultságokat az úgynevezett „kezes” rendezi, aki rendszerint egyike a legjobb táncosoknak. Az ő feladatai közé tartozik az engedélyszerzés, a zenészek megfogadása és a rendfenntartás. A városi táncházakban a „kezes” szerepét a zenészek töltik be: termet keresnek, beszervezik a közönséget, és ráadásul a zenét is ők szolgáltatják. Míg falun a fiatalok a táncokat az idősebbek-

től tanulják el, városon a táncoktatást másképp kellett megoldani. Mivel hogy a zenészek gyűjtéseik során a táncsal is foglalkoztak, tánctanárért nem kellett messze menni: ezt a feladatot is az együttes tagjai vállalták.

Kolozsváron nehézkesen indult a táncház. Kezdetben kevesen jártak, részben azért, mert vagy nem tudtak róla, vagy pedig idegenkedtek a gondolattól, hogy betoppanjanak egy teljesen ismeretlen környezetbe, új társaságba. A népzene- és a népi tánc-szerető muzsikások és a mind gyakrabban betérő fiatalok rövid idő alatt másokkal is megkedveltették a táncházakat.

1977 szeptemberétől sikerült megszerezni a Művelődési Házhoz tartozó monostori otthon nagytermét.²¹ Addig hol a Bábszínház stúdiótermében, hol egyik-másik iskolában túrték meg azt a néhány lelkes fiataalt, aki az úttörő szerepét vállalta. A terem megszerzése után alkalom adódott a rendszeres táncoktatásra. (Ekkor kapcsolódtam be én is a mozgalomba, az újjászervezett Bodzafa kontrásaként.) Az Ördögszekér és a Bodzafa minden csütörtökön felváltva muzsikál, és mivel akkor van kimenőjük a Kolozsváron „szolgáló” széki lányoknak, elhívtuk őket a táncházba. Ez jóval megkönnyítette a két táncoktató – Zakariás Pendzsi és Kőnczei Árpí – munkáját. A megmagyarázott – és természetesen gyakorlatban bemutatott – tánclépéseket úgy lehetett a legkönnyebben elsajátítani, ha a városiak „összekeveredtek” az eredeti táncosokkal. Sok idő telt el addig, amíg a széki fiúk is leküzdtek gátlásaikat és megtáncoltatták az idegen lányokat. Igaz, hogy jól megválogatták táncpartnereiket, előre kinézték, ki jó táncos, és csak azután kérték fel.

A székieken kívül a Mezőség más falvaiból származó, Kolozsváron dolgozó fiatalok is kezdtek közénk járni. Ez tette lehetővé, hogy a Szóvát, Vista,²² Vajdakamrás környéki táncokat is beiktassuk műsorrendünkbe.

Egy idő után a lelkesedés kezdett lelohadni és a táncoktatás elmaradozni; részben azért, mert nem volt kinek tartani – újak nem mertek beállni a „régik” táncosok közé –, másrészt pedig azért, mert a többséget nem a táncoktatás érdekelte, hanem a szórakozás.

Április vége körül „kerekasztal-megbeszélésre” ült össze a három „banda”, az Ördögszekér, a Harmat és a Bodzafa. Legjobb megoldásnak azt tartottuk, ha egy új táncházat szervezünk. A feladatokat megosztottuk és termet kerestünk. Sikerült megszerezni a C.F.R. (volt Vasas klub) tánctermetét, és május 5-én beindult az új táncház. Kezdetben Pendzsi a Harmat zenéjére a gyimesi kettős jártatóját és sírilőjét tanította, majd néhány találkozó után a székievel is megpróbálkozott és ide már Kőnczei Árpí is betársult. Az előző táncház tapasztalataival rendelkezve, másképp próbáltuk szervezni összejöveteleinket, hogy ne csak szórakozni, táncolni járjanak ide a fiatalok, hanem tanulni is. Minden egyes alkalommal a zenét és táncot ismertető jellegű előadások előzik meg: eddigi meghívottaink, Beke György,

21 Ennek a kijelentésnek ellentmond a jelen kötetben közölt második, *Táncház a Monostoron* című írás, amely szerint már 1977 tavaszán működött a Monostori úti „széki” táncház.

22 Ez valószínűsíthetően elírás, a szerző a mezőségi Visára gondolhatott.

Salamon Anikó, Szentimrei Judit különböző néprajzi tájegységeink embereit, szokásait, viseletét ismertették. Előadásait diapozitívek vetítésével tették színesebbé, változatosabbá. Barátaink zenei anyanyelvét kívánjuk gazdagítani azzal, hogy minden pénteken egy új népdalt tanítunk és meg vagyok győződve arról, hogy ha szívüket-lelküket dalba akarják önteni, akkor nem lesznek arra kényszerülve, hogy – Szócs István jóslata szerint –, „mindig csak azt fújják: Három varjú kaszál, vagy Elvesztettem zsebkendőmet”.²³

Az eredeti népzene és népi tánc népszerűsítését, a régi stílus még kimeríthetetlen forrásainak feltárását nem kell úgy kezelni, mint a műdal ellen indított „ellenforradalmat”. Nem a műdalt támadjuk, hanem feladatunknak, sőt hivatásunknak tartjuk egy olyan közízlés kialakítását, melyben a népköltészeti igények között első helyen az eredeti alkotás áll. Tudnunk kell azt, hogy a műdal soha sem fog olyan szerepet betölteni egy nép kultúrájában, mint a népdal. Népdalkincsünk egységes: vannak olyan dallamok, melyeket megtalálunk bármely néprajzi tájegységünkön – természetesen helyi változatban – ez bizonyítja azt, hogy egy töről fakadt népi kultúráról van szó. Abban az esetben, ha a népdal helyét a műdal foglalja el, ez az egység felbomlik: a mezőségi paraszt nem biztos, hogy ugyanazt a műdalt tanulja meg, mint a szilágysági, és így a nagy, egységes tömbből sok kicsi szilánk lesz, ami előbb-utóbb szétmorzsolódáshoz vezet.

Sajátos történelmi körülmények miatt a népzene egyes tájegységeken kihalófélben van. A kevés régi stílusú mellett (amire már csak az öregek emlékeznek) még éneklük az új stílusút, de a rádió és televízió jóvoltából sajnálatos módon a műdal egyre nagyobb teret hódított. De nem azért, mert „az egyszerű ember [...] ösztönösen érzi, hogy [...] formai szempontból a műdal több, mint amit ő hazulról hozott” – mint ahogyan egyik cikkében ugyancsak Szócs István filozofál –,²⁴ hanem azért, mert a tömegkommunikációs eszközök többnyire ezt terjesztették s terjesztik. A népművészet megmaradására legjobb példa Szék. Földrajzi elszigeteltsége és a közösség zártsága miatt megmaradt a viselet, a népzene és tánc, a népszokások nagyon sok eleme – természetesen elkerülhetetlen új behatásokkal. (A zenészek a régi dallamok közé műdalt is kevernek, az „új táncrendben nyugat-európai hatásra jelen van a hétlépés és a «porka», azaz polka stb.”)

Feltehetjük a kérdést: szükség van-e a népdal- és népzene kutatásra, az igazi értékek kirostálására és azoknak tudatos népszerűsítésére, terjesztésére?

Nagyon nagy szükség van! Azzal, hogy a táncházban a még élő eredeti muzsikát játszunk, a népzene és tánc kipusztulását próbáljuk megakadályozni. Mivel halandók vagyunk, nem vállalhatjuk örökké éltetését, de meggyőződésünk, hogy amíg a táncház együtteseink és a mi együtteseinkhez hasonló más, szintén tudatos muzsikáló népzeneegyüttesek léteznek, addig kipusztulás veszélye nem áll fenn. Ezért lenne üdvös, ha az említett táncházak mintájára hasonlóak indulnának be más vá-

23 Lásd Szócs István: *Népművészet vagy „folk” divat?* In: Utunk, 1978/13. 7.

24 Lásd i. m. 7.

rosokban is, és mivel közös ügyünkről van szó, segítségünkre lehet számítani. Már most mindent el kell követni azért, hogy évszázadok múlva is éljenek a régi stílusú dallamok ne csak falun, hanem városban is. Ez a céltudatos törekvés nem az elmaradottságunkra utal, hanem értékes örökségünk megőrzésének, továbbvitelének vágyából fakad.

Kostyák Alpár

egyetemi hallgató

(Művelődés, 1978/8. 17–18.)

Keressük az új funkciót

Kolozsváron 1978. május 5-én megnyitották a második táncházat. Szándékai szerint egyelőre a gyimesi csángó táncokat, muzsikát ismerteti tudományos igénnyel és tanítja. Az első táncházban továbbra is széki csárdásra tanítanak; a „széki” táncház egyik elmaradhatatlan hívét csütörtöki napon hiába hívom táncház helyett bármilyen ritka előadásra. Azok közé a konok modernnek közé tartozik, akik a „tövén” kiveszésre ítélt eredeti népi zenét és táncokat a városi fiatalokkal megszerettetve, új életre keltve próbálják megmenteni („Mentsük, ami még menthető!”); ez valóban nemes cél is mindaddig, amíg nem próbál egyetlennek (mert legsürgősebbnek vagy legértékesebbnek) feltűnni.

A városi fiatalság tehát egyre többen foglalkozik azoknak a falvaknak a táncaival, muzsikájával, ahol ezek mondhatni ősi formájukban élnek ma is. De valljuk be: ez falvainknak elég kis hányada. Mi történik a többiben? És érdeklődésünk miért mostoha ezekhez a már töredékesebb hagyományú, de még mindig annyi ember életéről szolgáló falvakhoz?

Ritka hely az, vagy ritka alkalom, ahol csak ősi táncokat járnak, csak régi stílusú, ötfokú hangsorú dalokat énekelnek. Hogy nem igaz, mert itt van például Szék? Valóban: csodálatosan megőrzött, sajátosan mezőiségi tánca, zenéje ma sem tűr elegyítést. Én kívánom leginkább, hogy megcáfoljanak, de állíthatom: pillanatnyilag a „fekete-piros” mesefalu akadályozza saját fejlődését, lakói joggal elégedetlenek életben tartott hagyományaik gyakorlásával. Az még nem emel fel egy falut, ha mindenestől dívatba jön és turisták zárandokhelyévé válik...

Általában falun az ünnepeken, multságokon fiatalok és idősebbek együtt vagy legalábbis egymás mellett szórakoznak, s egyformán illik ismerniük a „tempót” meg az „angol valcert”, a verbunkos nótát meg az édesbús mūdalt. De a városhoz is kapcsolódó fiatalság, amelynek az új környezet nemcsak munkahely, mint a felnőttek ingázó hányadának, választ a város szórakozási lehetőségei közül is – bár sajnos nem mindig a legszínvonalasabbat.